

האם הגדרה בוערת?

חדשים בערבות קולוראדו או נוואדה. כמה מן הטיפוסים נראים כאילו נשלחו עליידי משרד-הליהוק המרכזי של הוליווד. החלוצים מדברים אנגלית. מי בניב אמריקאי, מי בניב אנגלי, מי בניב גרמני, מי בניב צרפתי.

יש אינדיאנים. הרבה אינדיאנים. הם לובשים כפיות, מדברים ערבית ומתנהגים כמו כל האינדיאנים בהוליווד. הם מטפסים על הגבעות ומסתערים בהמוניהם על הנחלה המבוצרת של האיכרים, העומרים — גברים ונשים — מוכנים למכור את חייהם ביוקר. יש אינדיאני אחד טוב, הרוצה כשלו עם הלכנים (סליחה, היהודים), ויש האינדיאני הרע, המייצע (די בצדק) לחסל מייד את הפולשים הורים, לפני שיתרבו ויתחזקו וינשלו את האינדיאנים מאדמתם ומארצם.

בתוך כל זה יש ביתניה. הרבה רגשות, הרבה ככי, הרבה משברים, הרבה יכוחים (לא הוויכוחים האמיתיים של ביתניה, אלא מין ויכוחי-סרק על נושאים לא כליכך כרוורים). ואהבות, וקנאות.

כל זה במיזרח הפרוע, הגנוש, המתאים יותר ל-1882 מאשר ל-1919. אבל מילא.

ברבש ניסה להגניב לטרט מסר. יש כמה סיסמות ערביות. אך מכיוון שזהו סרט-עמולה ציוני, שנועד בגלוי לשוק הקיטש האמריקאי, מין אקטווס לשנות ה-80, הרי הסיסמות נשארות סיסמות, ואילו על הבר מופיעים הערכים כחבורת פראים, מזורים ותמוהים. כיום כבר אין האינדיאנים נראים כך אף כסרטים אמריקאיים.

אני מקווה שיצירה זו לא תיחשב כחלק מן היצירה הקולנועית הישראלית, אלא תתווסף לג'אנר העולמי של המערבונים. יש מערבונים-פאנטי, אז למה שלא יהיו גם מערבונים-פלאפ?

מראה מעל הגשר

ועוד סרט שהקרנתו החלה באיחור של שעה. אך בגלל סיבות שונות לגמרי.

היכרתי את ראשיד משהראוי כשעבד במיטבח של פאב תל-אביבי, וגם בילה בו. קשה היה לסווג אותו.

עכשיו הוא מציג סרט קצר בן 30 דקות, פרי יצירתו.

תעודת-מעבר הוא סרט פשטני למדי. זוג פלסטיני רוצה לעבור מישראל לירדן, מעל לגשר. אחרי שיצא משטח ישראל, ולפני שהוא מגיע לצד הירדני, מגלה הבעל שאיבד את הרכונו שלו. אין הוא יכול לחזור לישראל, אין נשאר בלילה על הגשר, יחד עם אשתו הרה.

זוהי אלגוריה פשוטה לגורל העם הפלסטיני. הכל נאמר בקול רם. הגבר תמים מאוד, האשה הרה מאוד, החיילים אדישים מאוד, הסוף טראגי מאוד.

אפשר היה לפטור את הסירי טון כתרגיל קולנועי טוב, מצולם היטב, משוחק היטב (וירידנו סלים ראו, מאוואאטי פופולו).

העוקץ הוא דווקא באישיותו של הבימאי. משהראוי הוא יליד מחנה-פליטים בצרפת-עזה. על רקע זה, הסירטון הוא הישג מרשים. ואם המסר הוא פשוט, הריהו אותנטי ומרגש, בבואו מפי אדם שגדל במקום שגדל.

ואם היה ספק לגבי כוחו של המסר, הרי באו אנשי-הימין וסילקו את הספק. הם רצו לנמנע את הצגתו. הם השיגו צ'רמניעה בבית המישפט, ולאחר-מכן ביטל בית-המישפט את הצו. אז ניתקו את החשמל באולם ספנל-הפיס, שבו היה הסרט אמור להיות מוצג. קהל של מאות המתין בסבלנות עילאית — בכל מקום אחר בעולם היה הקהל קם ושובר את הכסאות — עד שהנהלה נכנעה והקנתה החלה.

באיחור של שעה.

אמנות ושמה הפגנה

איני זוכר מתי השתתפתי בפעם הראשונה בחיי בהפגנה. אני מניח שהיתה זאת ההפגנה שערכנו ב-19 במאי 1939, עם פירסום הספר הלבן הבריטי. הלכנו ושרפנו את הטאבו (מישרד רישום הקרקעות) בסוף רחוב-אלנבי בתל-אביב.

מאז הייתי במאות הפגנות, מיצערי-מחאה, עצרות-עם. ברובם הייתי בקהל. בחלק מהם הייתי על הבימה. אחרים מהם נערכו ביוזמתי.

הייתי יכול לכתוב ספר על אמנות-ההפגנה. וזוהי, אכן, אמנות. בתנועת-השלום הישראלית מקובל להניח כי ההפגנה נועדה רק לשמש נושא לידיעה בכלי-התקשורת. חשיבותה במיספר האנשים המופיעים לאירוע. מה שקורה באירוע עצמו כמעט ואינו חשוב.

מכאן שההפגנות עצמן — למשל של שלום עכשיו — הן משעממות. כמה אנשים נואמים בנוסח של שיחת-קבוץ, כמה כחות מופנות, זמרת/שר/ה את שיר-השלום, וזהו. האנשים מתפורים, כשבלבים הרגשה סתומה של אי-סיפוק. אם מיספר המשתתפים אינו מגיע לשיא, יש גם הרגשה של אכזבה ותיסכול, הרגשה של אי-אונים, המקלקלת את החשק לבוא להפגנה הבאה. התפיסה כולה אינה נכונה. הפגנה היא אקט של בניין כוח. השתקפותה בכלי-התקשורת היא רק פונקציה אחת שלה, ולא החשובה ביותר. תפקידה העיקרי הוא להנחיל חווייה למשתתפים, לגבש אותם ככוח פעיל במאבק על הציבור, להרים את המוראל שלהם, להלהיב אותם לפעולה, להנחיל להם תחושה של כוח ואחרות, להפוך אותם למישפחה גדולה, לתת לכל אדם את ההרגשה שאינו בודד במערכה, אלא חלק ממחנה גדול.

עצתי ליהודים בארצות-הברית, וגם לממשלת-ישראל (אם יש דבר כזה) היא: מצאו דרך להתפיים עם ג'קסון. הוא הכוח העולה.

המיזרח הפרוע

מדוע הוא עשה זאת, לכל הרוחות? אני מחבב ומעריך את אורי ברבש. הוא נתן לנו את מאחורי הסורסים. סרט חשוב מבחינת הקולנוע הישראלי. הוא מוכשר. יש לו מסר. אז מדוע הוא עשה את זה?

כבר הכניסה לטרט החולמים דתמה לפארודיה. המזומנים להקרנת-הכוכרה התבקשו לעי מוד בתוך ארוך מחוץ לקולנוע ולהיכנס אחר-אחד, כדי להחזיק כזאת של הקרנת-כוכרה אמ, ריקאית, מימי-הוליווד הנוצצים, לא התאימה כליכך לטרט על חלוצי העליה השלישית. גם לא קבלת-הפנים בטרקלין הקולנוע, ליד שולחן שהיו עליו זיתים, תמרים, מאפה, הרבה טמפון וקצת יין.

אורי אבנרי, העולם הזה

אחר-כך באו הנאומים. מישוה שלא הציג את עצמו נאם בשם המפקדים בעברית של עולה חדש או יורד ישן על הסרט הנחרד שאנחנו עומדים לראות, ועל ההולנדיים שיפיקו עוד ועוד סרטים נהדרים כאלה. ואחר-כך נאם... ונאם... ונאם... (האיש לא הציג את עצמו, ולכן אי-אפשר היה לדעת מיהו מי.)

אני סבור כי סרט מעיד על עצמו, ואין טעם לקלס אותו בטרם-הצגה, ואין צורך להלל אותו אחריה.

ואז, באיחור של שעה, בא הסרט. הייתי רוצה לדבר עליו טובות, ורק טובות. יש בו רגעים יפים. יש בו צילומים יפים. רמתו הטכנית טובה מאוד. הצבע, הסאונד. הכל.

זה יכול היה להיות סרט טוב, ואף טוב מאוד. למרבה הצער זהו קיטש.

זה כאילו לקחו את אגדת ביתניה מהמחזה ליל העשורים, הוסיפו קצת אקטווס, וזכרונות היישוב מהסרט הם היו עשורה והכניסו את הכל למערבון אמריקאי קלאסי, מלפני 40 שנה. מיותרון אמיתי.

יש המתנחלים, שאותם ראינו כבר בעשרות סרטים אמריקאיים קודמים. אנשים ונשים שבאו מאירופה כדי לננות לעצמם חיים

החלוצים ב"התחלמים"

אחרי אחת התנגשויות האלימות במחנה-פליטים מסיים בגדה, לפני שנתיים-שלוש, הלכתי לבקר בו. בתוך מחנה-הפליטים אימצו אותי כמה צעירים, שלא הכרתי אותם, אך שידעו את שמי. הם ערכו לי סיור במקום, קיימו איתי ויכוח בחדר שנקרא "המועדון" והסבירו לי את המאורעות שאירעו במקום.

כשעמרתו להיפרד, ביקשו ממני להמתין לרגע. אחד הצעירים הלך וחזר כעבור כמה דקות. בידו היה מין תכשיט — ענק של חרוזים בצורת דגל פלסטיני, עבודת-יד של משה. הוא תלה את הענק באופן חגיגי על צווארי. הודיתי לו, וצעדנו לעבר היציאה מהמחנה.

לפתע ראיתי שוטר במדים המתקרב אלינו. דאגתי מאוד, לא לעצמי אלא לצעירים שהיו עדיין איתי. לא ידעתי אם השוטר הוא יהודי או ערבי.

השוטר התקרב, נעץ מבט בענק דמיונה-הדגל שעל צווארי, החליף כמה מילים עם המלווים שלי (הם אמרו לו בערבית שאני "האיש שנפגש בכירות עם יאסר ערפאת") ואז ניגש אלי, נישק את שתי לחיי וחיבק אותי.

באותו רגע נזכרתי בספר האם פאריס בוערת? ספר זה מתאר את התקוממות המחתרת הצרפתית בפאריס נגד חילה-כיבוש הגרמני, ערב כניסת הצבא האמריקאי לעיר. לפי התיאור, פתחו במרידה המזויינת דווקא השוטרים — אותם השוטרים ששירתו עד לאותו רגע את מישטר-הכיבוש.

כל זה בא רק להסביר מדוע לא הופתעתי מן ההתפרטות ההמונית של השוטרים בגדה וברצועה.

אגב, אילו היה אירגון-ההגנה מצווה על השוטרים היהודיים כמישטר-פלשתינה ("ההתפטר בהמוניהם — מי מהם היה מעז לרבוך בתפקידו?")

מנהיג העבדים

ידידי אלכס מסיס, החי בארצות-הברית, היפנה לפני ארבע שנים את תשומת-לבי אל הכומר ג'סי ג'קסון. הוא טען כי עוצמת הקולות השחורים בארצות-הברית תלך ותגבר, ושהדבר עשוי לשנות לחלוטין את מעמד הכוח היהודי באמריקה.

מאז אני עוקב אחרי ג'קסון. ראיתי בדאגה גוברת כיצד המיסד היהודי בארצות-הברית נכנס ל-עומת היהודים והכושים.

היו כמה מיגורים מקומיים שבהם היה החיכוך בין היהודים והשחורים כלתי-נמנע. אך לר-עתי היה זה מן התכונה לבנות גשרים בין היהודים והשחורים, ועל אחת כמה וכמה בין ישראל וג'סי ג'קסון.

ההיגיון בכך הוא פשוט לגמרי. רי. העוצמה היהודית בארצות-הברית — עוצמה שאין לה אח ורע בהיסטוריה — נובעת מאר-בעה מקורות: האידיאולוגיה,

הכסף, התיקשורת והקולות. מבחינה אידיאולוגית, האומה האמריקאית מודעה במעמקי נפשה עם ישראל התנ"כית ועם ישראל החדשה. ארצות-הברית קמה על רצח העם האיריאני. היה לה מיתוס דתי-לאומי-חלוצי הדומה למיתוס הישראלי. הרעיון הצינוני (שיבת היהודים לפל-לסטינה) היכה שורשים בארצות-הברית הרבה זמן לפני שנולדה הצינונות היהודית.

הכסף היהודי משחק תפקיד חשוב בבחירות האמריקאיות. בסכומים קטנים (קטנים עד להרהים) קנתה השדולה היהודית את אנשי-המפתח בסנאט ובבית-הנבחרים של ארצות-הברית.

השפעת היהודים בכל כלי-התיקשורת — העיתונות, הטלוויזיה, הרדיו, הקולנוע — היא אדירה. היא נובעת מן העובדה שהיהודים מתרכזים רווקא במיקצועות אלה.

אך כסופו של דבר, מה שקובע הוא הקול היהודי. כאשר מיעוט של כמה מיליונים מצביע במרוכז, וקובע את עמדתו על פי נושא אחד בלבד — יש לו כוח עצום לגבי נושא זה. במחוזות החשובים יכולים היהודים לקבוע מי ייבחר ומי לא, על פי גישתם של המועמדים לישראל.

יש בארצות-הברית חמישה-שישה מיליוני יהודים, 20 מיליון שחורים. שחורים אלה היו כוח מבוסס, מפני שנמנע מהם כוח להצביע, וגם מפני שהיו אדישים, לא-מאורגנים ולא-מלובדים.

ג'סי ג'קסון שינה את כל אלה. השחורים מצביעים עכשיו כמו הלבנים. הם קובעים במחוזות רבים, והם מצאו בג'קסון מנהיג אמיתי, מלהיב ומלכד. מבחינת מיספר הקולות, הם עולים כבר עכשיו על היהודים. ג'קסון עורך מסעי-צינון מדהים, וגם רבים מן הלבנים מצביעים בעדו. אם יגיעו הדמוקרטים לבית הלבן, ימלא ג'קסון תפקיד-מפתח בממשלה הבאה.

כאשר הוצע לי לפני שנתיים להיפגש עם ג'קסון, יחד עם תנא סיניורה, קפצתי על המציאה. רציתי להכיר את האיש. התרשמתי מיכולתו ומרצינותו.

בניגוד לקאריקטורה שצוירה עליידי יריביו, רובם יהודים, ג'קסון הוא אדיאליסט אמיתי. בניגוד לכל המועמדים האחרים במיזרח הנוכחי, שהם פוליטיקאים מסוג ב' וג', יש לו גישה רצינית לזירה הבינלאומית, נוסף על המעורבות הריגשית העמוקה שלו בכעיות העדות והמעמדות בארצות-הברית. ככל הנושאים האלה הוא פועל כאיש שחור, שיש לו זיקה עמוקה לנרכאים, לעבדים של ימינו.

טבעי הדבר שאיש כזה ירחוש אהדה עמוקה לפלסטינים. אך אני משוכנע שהוא דוגל באתה העיקביות כזכותה של ישראל להתקיים בשלום ובביטחון. שלושתנו — ג'קסון, סיניורה ואני — מצאנו בנקל שפה משותפת.